

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● № 18 (3606) ●

● ПЯТНІЦА, 27 ВЕРАСНЯ, 2019

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Кіно,
якое па-над
межамі**
Стар. 5

**3 песень
“Спадкі”
нарадзіліся**
Стар. 6

**Пад гітару,
ля начных
вогнішчаў**
Стар. 8

СВЕТАПОГЛЯД

Зямля і Неба вечнай Памяці

У Беларусі з верасня пачалася Міжнародная патрыятычная акцыя “У славу агульнай Перамогі!”

Рэчыца. Парк Перамогі. Капсулу з зямлёй рыхтуюцца перадаць у крыпту Храма Усіх Святых.

Каб лепш разумець, што і дзеля чаго робіцца да 75-годдзя Вялікай Перамогі, давайце паразважаем.

75 гадоў — немалы час у чалавечым жыцці. 75 гадоў — імгненне ў далонях Вечнасці.

Многае ў нашым жыцці залежыць ад таго, які пункт адліку мы выбіраем. Якія каштоўнасці спавядаем. У традыцыйным беларускім светапоглядзе ёсць месца культу продкаў, герояў, вялікай павазе да тых, хто быў да нас, і дзякуючы каму ёсць мы ў гэтым — белым! — свеце.

З гадамі ўсё больш разумееш, якую смяротную небяспеку для цывілізацыі нясуць ідэі, якімі кіравалася нямецка-фа-

шысцкая эліта, развязваючы велізарную — сусветную! — вайну, знішчаючы мільёны людзей: у імя сваёй “светлай будучыні”. І калі нехта кажа, што ідэі не маюць сілы — той, мусіць, хлусіць альбо памыляецца. Бо як там у класіка: “Ідэя становіцца матэрыяльнай сілай, калі яна авалодвае масамі”.

Гэты тонкі пераход сіл-субстанцый духоўных у сілы матэрыяльныя — немалая таямніца. Як для вернікаў, так і для філосафаў, а ў нашым часе, пэўна ж, і для навукоўцаў, псіхолагаў, сацыёлагаў, палітолагаў, ды й палітыкаў. Колькі трэба маленькіх “генератараў думкі”, настроеных ва ўнісон, каб выпрацаваць

разам штосьці тонкаматэрыяльнае, што ўплывае на свет матэрыяльны? А як зарэгістраваць, вымераць няўлоўную вібрацыю, ток “матэрыяльнай сілы”?

Вечны агонь — сімвал нашай памяці

А ў яго ёсць поўноснасць? Дабро і ліха? Не сакрэт, бывае ж паяданне думак — з рознымі мэтамі. Зрэшты, у тонкаматэрыяльным свеце вельмі лёгка “збіваюцца настройкі”, па прынцыпе: хацелі зрабіць як лепш — атрымалася як заўсёды...

У Евангеллі, згадаем, ёсць развага-сцвярджэнне: “Дзе двое ці трое сабраны ў імя Маё — там і Я пасярод іх”. Можна гэта якраз пра тое, як думка “авалодвае масамі”? Нашы продкі, пэўна ж, ведалі як пра вялікую каштоўнасць супольнай працы (талака), так і пра моц супольнай малітвы: дзеля таго ў тым ліку, пэўна ж, і ўзводзяцца храмы. Таму вельмі сімвалічна, што ў праекце “У славу агульнай Перамогі!” актыўна ўдзельнічае праваслаўная царква. Нагадаем, праект анансаваў Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка ў часе ўрачыстай цырымоніі, прысвечанай 74-й гадавіне Перамогі (“Памятаць. І дзяцей навучаць” — ГР, 16.05.2019). На-

стаяльнік Усіхсвяцкага прыхода, протаіерэй Фёдар Поўны адзначыў глыбіню й маштабнасць новага праекта. На думку святара, Беларусь заўсёды вызначалася міралюбствам, яна традыцыйна мае паяднальны пачатак. І, рэалізуючы праект, мы зноў пакажам свету, хто мы ёсць — не пахваляючыся, а з годнасцю, з усведамленнем сябе як народа, як нацыі.

Цяпер да патрыятычнай акцыі, якою рупіцца Беларускае цэнтр духоўнага Адраджэння, шырока далучылася моладзь. Такім чынам ствараецца новая культура памяці пра Вялікую Айчынную: праз увекавечанне ў храмах Бацькаўшчыны (а значыць, і ў малітвах шматлікіх святароў і вернікаў) імёнаў герояў, вядомых і невядомых, што аддалі жыцці за Радзіму. Такім чынам адбываецца своеасаблівае паяднанне — праз нашу актыўную думку, памяць — зямлі (зямных подзвігаў герояў) і Неба (Вечнасці). Першы этап акцыі — збор зямлі ў спецыяльныя капсулы ды падрыхтоўка гістарычных даведак з тых месцаў воінскай славы — разгортваецца па ўсёй Беларусі. Мітынгі, паведамляюць СМІ, прайшлі на Віцебшчыне, Гомельшчыне, Брэстчыне, Магілёўшчыне.

Сілавое поле памяці, энергія думак вельмі ўплываюць на наша паўсядзённае жыццё.

Пра ход акцыі мы будзем расказваць. Спадзяемся, да яе далучацца і беларусы замежжа.

Іван Ждановіч

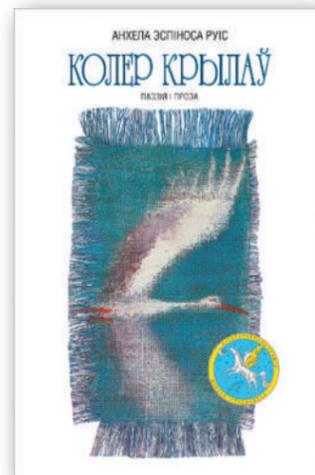
СЯБРЫ БЕЛАРУСІ

Калі б чалавек мог сказаць...

Пабачыла свет новая кніга паэзіі, прозы, перакладаў беларускай пісьменніцы іспанскага паходжання Анхелы Эспіносы Руіс “Колер крылаў”

Кніга выйшла ў мінскім выдавецтве “Кнігазбор” (2019). Кожны чытач знойдзе ў ёй нешта цікавае для сябе, а мяне найбольш уразіў завяршальны раздзел “Літаратурныя пераклады”. У ім — шэраг пераўвасабленняў на беларускую мову паэтычных твораў з розных мас-тацкіх прастораў свету: Бангладэша, Вялікабрытаніі, ЗША, Іспаніі, Польшчы, Расіі, Чылі, Чэхіі, Японіі. Дзевяць краін, адзінаццаць аўтараў... Паэты розных пакаленняў: Рабіндранат Тагор, Геры Гельд, Пітэр Удэл, Боб Дылан, Федэрыка Гарсія Лорка, Луіс Сэрнуда, Збігнеў Герберт, Святаслаў Логінаў, Пабла Неруда, Ярамір Ногавіца, Чыка Сагава...

“Калі б чалавек мог сказаць пра тое, што кахае,/ Калі б чалавек мог падняць сваё каханне да неба,/ Быццам хмара ў моры святла;/ Калі б, як сцены, якія звальваюцца,/ Каб павітаць праўду, якая падымаецца пасярэдзіне,/ Чалавек мог бы знішчыць сваё цела/ І пакінуць толькі праўду пра сваё каханне,/ Праўду пра самога сябе,/ Якая называецца не славай, поспехам альбо амбіцыяй,/ А каханнем альбо жаданнем”, — паўтарае следам за Луісам Сэрнудам Анхела Эспіноса Руіс, якая прыйшла ў беларускае нацыянальнае мора з Іспаніі. Прычым (о цуд!) зусім не чужаземкай аказалася ў космасе беларускіх сімвалаў і вобразаў. → Стар. 4

ISSN 0439-3619

9 770439 361003

1 9 0 1 8

ВЫДАННІ

Самадзейныя: родныя, надзейныя

Выйшаў першы том кнігі “Творчыя калектывы беларусаў замежжа”.

Ён падрыхтаваны супрацоўнікамі Рэспубліканскага цэнтру нацыянальных культур.

Складальнікі выдання — начальнік аддзела народнай творчасці, кандыдат філалагічных навук Алесь Лозка і намесніца дырэктара РЦНК Валянціна Грышкевіч. Яны правялі вялікую даследчую працу, высветлілі: у свеце дзейнічае каля 200 творчых беларускіх калектываў. Адшукаць іх дапамагалі ў тым ліку й дыпламаты з беларускіх амбасадаў. Дарэчы, варта мець на ўвазе: многіх мастацкіх

кіраўнікоў тых суполак РЦНК мае магчымасць запрашаць на творчыя стажыроўкі, а самі гурты — на фестывалы беларусаў свету на Бацькаўшчыну.

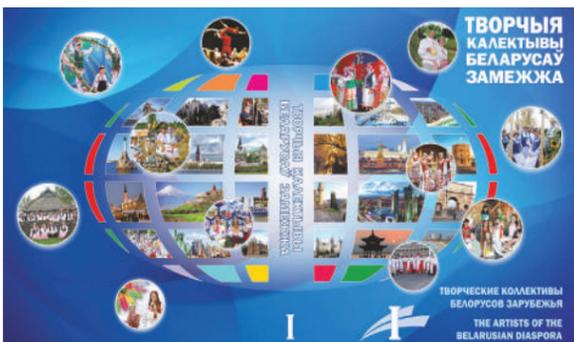
Гэта звычайна беларускія ансамблі песні, танца, ёсць нават самадзейныя тэатры. Найбольш творчых гуртоў, як сведчыць выданне, у Расіі, Польшчы, Латвіі, Літве, Эстоніі, Украіне, Казахстане, ЗША, Малдове, Італіі. Асобныя творчыя групы ёсць у Аргенціне,

Арменіі, Аўстраліі, Ізраілі, Канадзе, Сербіі, Узбекістане, Францыі, нават у Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы. Некаторым з іх супрацоўнікі аддзела народнай творчасці РЦНК ужо дапамагалі з набыццём беларускіх нацыянальных касцюмаў, музінструментаў, перадаюць супляменнікам-энтузіястам і метадычную літаратуру.

У навукова-папулярным выданні апісаны этапы развіцця й станаўлення творчых суполак беларусаў за мяжой. Вялікая ўвага надаецца ў першую чаргу мастацкім калектывам, якія актыўна прэзентуюць беларускую культуру ў розных краінах. У выданні можна знайсці шмат цікавых звестак пра жыццё нашых супляменнікаў па-за межамі Бацькаўшчыны ў розных гістарычных перыяды.

Кніга выйшла дзякуючы падпраграме “Беларусы ў свеце” Дзяржпраграмы “Культура Беларусі” на 2016–2020 гады. Цяпер у Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур працуюць над другім томам выдання. Яго плануецца прысвяціць непасрэдна вядомым творчым калектывам беларускіх суполак замежжа.

Ганна Лагун

Ансамбль “Купалінка” з Тальяці на нядаўнім фестывале ў Самары

КАРЫСНЫ ДАСВЕД

Ёсць між намі добры “Лад”

Дзень беларускага пісьменства святкавалі ў эстонскім горадзе Пярну — дзякуючы энтузіястам з тамтэйшай беларускай суполкі

Не толькі беларускія родавыя карані паядноўваюць гасцей ды ўдзельнікаў свята “Дзень беларускага пісьменства”, якія сабраліся 7 верасня ў Пярну. Былі ў зале прыгожыя людзі, неабякавыя да беларускай культуры, якім цікава чуць меладычную беларускую мову, нашыя песні, атрымліваць асалоду ад шчырых стасункаў з землякамі ды знаёмымі.

Прыемна, што й нас, настаўнікаў, вучняў з бацькамі Беларускай нядзельнай школы “Буслікі” з Таліна, сябры запрасілі для ўдзелу ў імпрэзе. Ладзілі яе, дарэчы, актывісты мясцовага Беларускага таварыства “Лад”. Сардэчна

Ён і вітаў усіх, адкрываў святочную імпрэзу. Потым Аксана Волкава расказвала пра гісторыю свята, распавядала, якія гістарычныя значныя культурныя цэнтры краіны яго прымалі. Гаварыла таксама, што сёлета сталіцай Дня беларускага пісьменства быў Слонім — адзін з найстаражытных гарадоў Гродзеншчыны, даўні цэнтр культурнага й духоўнага жыцця Беларусі.

Канцэртную частку праграмы адкрылі спявачкі з Беларускага таварыства “Спадкі” (Тарту). (Больш падрабязна пра суполку чытайце ў гэтым нумары газеты — артыкул “3 песень “Спадкі” нарадзіліся”. — Рэд.) Гучалі беларускія песні, потым — вершы, а таксама знакамідныя песні “Рушнікі” ды “Касіў Ясь канюшыну” яшчэ ў “дапесняроўскім” першаварыянце. А потым на

“Споведзь”, прысвечаны маці. У канцы свайго выступу я падарыла спадарыні Аксане Волкавай зборнік сваіх вершаў, а таксама ад Беларускага цэнтру вучобы і развіцця EVA-Studiorum — беларускія прысмакі.

Потым сцэну ўпрыгожыў знакаміты беларускі танец “Лявоніха”, які прадставілі на суд глядачоў танцоры з выдатнага калектыву “Сударушкі”. Вельмі прыемна, што ў святочнай праграме паўдзельнічаў і ансамбль “Русская песня”, які выканаў як рускія, так і беларускія песні, прычым зала падпявала разам з артыстамі. Таксама і ўкраінскаму ансамблю “Барвінок” знайшлося месца на беларускім свяце: ён парадаваў нас вясёлымі песнямі ды яркімі касцюмамі. О, добрага настрою, запалу ўкраінскім сябрам не займаць! Так што на гэтым свяце ўсім было добра разам: і беларусам, і рускім, і ўкраінцам, і эстонцам.

Мне вельмі прыемна, што цяпер Дзень беларускага пісьменства набывае, скажам так, міжнароднае гучанне. То можа б, на будучыню, і ў іншых беларускіх суполках замежжа яго падтрымаць? А паколькі мы, беларусы, — людзі талерантныя, то варта б залучаць у сяброўскае кола й прадстаўнікоў іншых дыяспар. Свята ў Пярну ўдалося якраз таму, што аб’яднала многіх людзей розных нацыянальнасцяў, розныя творчыя гурты. А ўсё ж яны беражліва ставяцца да нацыянальных культурных традыцый.

Вялікі дзякуй арганізатарам імпрэзы, асабліва — Аксане Волкавай. Гэта ж вельмі здорава, што ёсць між намі добры “Лад”!

Ніна Пээрна,
выкладчыца Беларускай нядзельнай школы “Буслікі”, г. Талін

Удзельнікі свята з Амбасадарам Беларусі ў Эстоніі Вячаславам Качанавым

сустрэла гасцей гаспадыня-арганізатар Аксана Волкава. Адрозніе ж мы апынуліся ў сяброўскай атмасферы, адчувалі сябе добра і ўтульна — як дома. Павіншаваць суайчыннікаў, гасцей са святам прыехаў і Амбасадар Беларусі ў Эстоніі Вячаслаў Качанаў з жонкай.

сцэну выйшлі нашы “Буслікі” са сваёй праграмай. Хлопцы спявалі народныя песні, выканалі “Танец з лыжкамі”, а юная Вікторыя чытала вершы пра лета. Зала вельмі цёпла сустрэла такі выступ. І я сама прачытала некалькі сваіх вершаў. Многіх да слёз крануў твор

СА СТУЖКІ НАВІН

Ад удзячных нашчадкаў — вялікаму князю

Помнік вялікаму князю Літоўскаму Гедыміну, які ў свой час (прыкладна 1275–1341) быў на чале Вялікага Княства Літоўскага (з 1316 г.), цяпер ёсць у Лідзе. Гэта на поўначы ад старажытнага Лідскага замка, пачатак будаўніцтва якога гісторыкі звязваюць з імем знакамітага продка. Вялікую бронзавую конную статую вагой каля 3 тон (яе вышыня з пастаментам — больш за 5 метраў) адкрылі ў Лідзе 7 верасня, калі горад адзначаў 696-годдзе. Аўтары манумента “Заснавальнік замка князь Гедымін” — скульптары Вольга Нечай і Сяргей Аганаў, які на радзіўся ў Лідзе. Архітэктар — Сяргей Багласаў. На ўрачыстасці Сяргей Аганаў казаў, што некаторы час жыў у Лідзе, потым пастаянна прыезджаў на канікулы. Скульптар шчаслівы, што, можна сказаць, так адзякаваў гораду за клопат пра яго, да таго ж ад працы атрымаў задавальненне.

Урачыстае адкрыццё помніка Гедыміну

Ля падножжа помніка прымацавана выява герба рода Гедымінавічаў “Калюмны” ды напісана ўсяго толькі адно слова па-беларускі: Гедымін. Што ж, для асобы такога ўзроўню — дастаткова. Заўважым, што ўсе работы па распрацоўцы й вырабе помніка аплацила прыватная фірма “Белтекс Оптик” ды перадала яго ў дар гораду.

У рэканструаваным Лідскім замку адкрылася тэматычная выстава, а ўнутраны двор яго стаў арэнай для баёў: традыцыйна ж у Дзень горада ў Лідзе ладзіцца рыцарскі турнір. Яго ўдзельнікі спрычыніліся да тэатралізаванай дзеі з нагоды адкрыцця помніка.

Шматвектарны экспарт

У Беларусі цяпер не толькі шматвектарная палітыка — і эканоміка развіваецца з арыентацыяй на экспарт, прычым па самых розных кірунках. На нядаўняй прэс-канферэнцыі ў Мінску першы намеснік Міністра прамысловасці Генадзь Свідзерскі адзначыў: прадпрыемствы Мінпрама Беларусі экспартуюць каля 70 адсоткаў прадукцыі,

БелАЗы ведаюць у многіх краінах

пастаўляюць яе больш чым у 100 краін. Працуюць з прыбыткам, найбольшы экспарт — у Расію, іншыя краіны СНД, пашыраюцца пастаўкі таксама ў далёкае замежжа, прычым сальда знешняга гандлю станоўчае. Усяго за 7 месяцаў 2019-га прадпрыемствы Мінпрама экспартавалі тавараў на суму больш як \$ 2,5 млрд.

Адказваючы на пытанне пра магчымасць больш актыўнай прысутнасці беларускіх вытворцаў у ЕС, Генадзь Свідзерскі адзначыў: на гэтым шляху ёсць тэхнічныя і эканамічныя бар’еры, аднак вядзецца рознабаковая праца, каб іх ліквідаваць.

Па-ранейшаму моцная ў Беларусі галіна — машынабудаванне: каля 200 прадпрыемстваў, на якіх працуюць больш за 150 тысяч чалавек. І лінейка тавараў Мінпрама надзвычай шырокая: ад мікрасхем і клапанаў сэрца да найвялікшых у свеце кар’ерных самазвалаў. Дарэчы, з канвеера БелАЗа ў верасні сышоў юбілейны, 4000-ы волат грузападымальнасцю 130 тон.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч

ПАДЗЕІ

Навуковы погляд на культуру

X Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў” прайшла ў Мінску

Архітэктура, выяўленчае і дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, тэатразнаўства, музыка, фатаграфія, кіно, а таксама этнакультура, фалькларыстыка і антрапалогія... Гэтыя важныя сферы культурнага жыцця грамадства на два вераснёўскія дні апынуліся ў полі зроку навукоўцаў. У Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі сабраліся вядучыя спецыялісты з Беларусі ды краін СНД: Арменіі, Казахстана, Малдовы, Расіі, Украіны, Узбекістана.

У першы дзень, 12 верасня, вялікая ўвага была нададзена музыцы. Навукоўцы сабраліся за круглым сталом “Беларускае канцэртнае выканальніцтва ў кантэксце сусветнай культуры”. Абмяркоўвалі, як акадэмічная музыка гучыць, калі граецца на такіх музінструментах, як гітара, балалайка, альт, віяланчэль, скрыпка і нават... лічбавае фартэпіяна — яно параўнальна нядаўна пачало выкарыстоўвацца ў музыцы. Канцэрты акадэмічнай музыкі ў акустычных умовах “Оўпэн эйр” — таксама новая з’ява сучаснай культуры, якая ўжо стала тэмай навуковых да-

Вулічнае мастацтва ў Дзень беларускага пісьменства. Слонім, 2019.

следаванняў. Абмяркоўваліся і новыя віды сучаснага выканальніцтва, сярод якіх, напрыклад, “віртуальны хор”. Навукоўцы асобна прааналізавалі беларускую мову ў харавых творах нацыянальных кампазітараў. Звярнулі ўвагу на кантэнт музычных інтэрнэт-сайтаў, якія могуць дапамагчы акадэмічнай музыцы знайсці сваіх слухачоў.

У другі дзень канферэнцыі яе ўдзельнікі працавалі па секцыях. Пры жаданні можна было наведацца ў любую з іх або патрапіць адразу ў некалькі. Цікава было, скажам, паслухаць выступленні спецыялістаў па архітэктуры. Яны не толькі нагадалі пра помнікі старажытнага дойлідства Полацка, гістарычныя пабудовы Брэста, але й разважалі пра касмалагічную сімволіку беларускай хаты, іншыя важныя рэчы.

Пра мастацкія асаблівасці пастановак Коласаўскага тэатра і яго выдатных артыстаў можна было больш даведацца на падсекцыі “Тэатральна-мастацтва”. І нават пра ледніковыя валуны Беларусі гаварылі на канферэнцыі — на секцыі “Праблемы захавання і папулярнасці культурнай спадчыны”.

Госці Мінска наведалі залу экспазіцыі Чарнобыльскай зоны Музея старажытнабеларускай культуры і Цэнтральны батанічны сад НАН Беларусі.

Ганна Лагун

Лідскі замак — адзін з найстарэйшых у Беларусі. Ён заснаваны ў 1323 годзе.

ДЫЯЛОГ КУЛЬТУР

Паэзія злучае душы

У рэспубліканскім Доме Дружбы прайшла прэзентацыя дзвюхмоўнай кнігі “На абцасах/ На падборах” украінскай паэтэсы Вікторыі Шэвель

Вершы Вікторыі пададзены на ўкраінскай і беларускай мовах. Выйшла кніга ў беларускім выдавецтве “Галіяфы” накладам 500 асобнікаў. Перастварылі творы па-беларуску паэт Мікола Адам і галоўны рэдактар

часопіса “Нёман” Юлія Алейчанка. Яны, як і сама Вікторыя Шэвель, былі на культурнай імпрэзе. А яшчэ — старшыня культурна-асветніцкага таварыства ўкраінцаў у Беларусі “Обрий” Тацяна Струк. З творчасцю Вікторыі ды перакладчыка яе вершаў Міколы Адама гасцей знаёміла дацэнт Белдзяржуніверсітэта Кацярына Любецкая.

Вікторыя Шэвель актыўна папулярнызе ва Украіне беларускую мову. Яна аўтар кнігі паэзіі “Я хачу ліўня”, “У любові спакою няма”. Свята яе паэзіі — такое ж цёплае, як і сонечныя ласкавыя промні. Жыве ў горадзе Пераяслаў-Хмяльніцкі, працуе сямейным урачом.

Паэт і перакладчык Мікола Адам — ураджэнец знакамітай вёскі Мікалаўшчыны са Стаўбцоўшчыны: зямляк Якуба Коласа. Гэта ж радзіма паэтаў Алеся Камароўскага, Міколы Маляўкі. Мікола Адам — аўтар кнігі паэзіі “Калыханка для каханай”, “Під лацканами спомині” (у перакладзе на ўкраінскую мову), прозы “Шоўк”. Ён адзначаны прэміямі імя Міколы Бідэнкі ды імя Рыгора Скаварыды. Юлія Алейчанка, якая таксама спрычынілася да перакладу кнігі, — літаратурны крытык, паэтка, празаік.

У часе прэзентацыі Вікторыя Шэвель чытала свае вершы на ўкраінскай мове, а Мікола Адам агучваў іх у перакладзе на беларускую. Напрыканцы імпрэзы і аўтарка, і перакладчык яе вершаў падаравалі прысутным кнігу са сваімі аўтографамі.

Беларусаў і ўкраінцаў паядноўвае шматвекавое сяброўства, роднасць моў і непакіснае памкненне жыць і надалей у згодзе. Сустрэча ў Доме Дружбы яшчэ раз пацвердзіла, што сапраўдная паэзія лучыць душы братніх народаў: беларускага ды ўкраінскага.

Лявон Целеш

Вікторыя Шэвель і Кацярына Любецкая

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

Даніна павагі

У расійскім Нальчыку ўшанавалі ветэранаў, якія ўдзельнічалі ў партызанскім руху, вызвалілі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

Актывісты Кабардзіна-Балкарскага грамадскага руху “За яднанне, сябры!” надаюць вялікую ўвагу працы з людзьмі старэйшага пакалення. А нядаўна, у дзень Дзяржаўнасці КБР, мы ў Фондзе культуры рэспублікі ўручалі медалі “75 год вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, якія цяпер жывуць у Кабардзіна-Балкарскіх краінах.

Сярод першых узнагароджаных — і ўраджэнка Беларусі Ядзвіга Папінеўская. У вайну гэтая мужная жанчына была памочніцай па камсамоле камандзіра аднаго з атрадаў у партызанскай брыгадзе Бацькі Міная. Ядзвіга Ігнацеўна — кавалер ордэна Чырвонай Зоркі, узнагароджана медалём “Партызану Айчыннай вайны”. Наш суайчыннік Уладзімір Антонавіч Барысевіч таксама ўшанаваны юбілейным медалём, ён — былы франтавік, удзельнік узяцця Берліна.

На ўрачыстасць прыйшлі прадстаўнікі розных народаў, якія жывуць у нашай рэспубліцы. Мы гаварылі: Вялікая Перамога стала магчымай дзякуючы дружбе народаў СССР. Уручэнне медалёў чаргавалася з нумарамі канцэрта — выступаюць ансамбля “Каларат”: ён працуе пры нашай суполцы. У гонар ветэранаў быў дадзены святочны прыём.

Цяпер уручэнне юбілейных медалёў Беларусі ў КБР прадаўжаецца: да ўзнагарод прадстаўлена 20 ветэранаў, якія на сёння засталіся ў жывых.

Павел Сідарук, старшыня Кабардзіна-Балкарскага грамадскага руху “За яднанне, сябры!”

“Лірыца” ў Заўраллі

У Курганскай вобласці Расіі выступала вядомае інструментальнае трыя з Беларусі

Гэтую навіну паведаміла ў рэдакцыю Людміла Урванцава — яна ўзначальвае Курганскую абласную грамадскую арганізацыю “Нацыянальны культурны цэнтр беларусаў Заўралля “Батькавічына”, спявае ў народным ансамблі беларускай песні “Журавачка”. Скінула спасылку на відэасюжэт, які быў паказаны, відаць, на ўсю краіну — бо выйшаў у праграме “Весті” на тэлеканале “Россия 1”.

Адкрываем. Глядзім. Тэлеведуча паведамляе, што ў Курган прыехала выступаць інструментальнае трыя “Лірыца” з Беларусі. А перад канцэртамі музыканты заглянулі ў госці ў Культурны цэнтр “Батькавічына”. І вось у кадры бачна, як рыхтуюцца сустрэцца супляменнікаў курганскія беларусы. Накрылі вялікі прыгожы стол, на якім шмат розных страў. “Кожны беларус, калі прыходзіць да нас у госці — ніколі не ідзе з пустымі рукамі: такая ў народзе традыцыя, — расказвае тэлежурналістам Людміла Урванцава. — І гасцей у “Беларускай хаце” таксама заўсёды сустракаем са шчодрата накрытым сталом”.

Камера паказвае, што гэта сапраўды так. Сярод іншых страваў на стале — пірагі, сала, грыбы. Актывіст “Батькавічыны” з гумарам расказвае, чаму беларусы толькі ў дождж па грыбы ходзяць — бо ў сонечныя дні заўсёды ж працуюць. На стале ў “Беларускай хаце”, дарэчы, ёсць грузды. Журналісты ўдакладняюць, што мясцовыя, але згатаваныя па беларускім рэцэпце: з кропам, лаўровым лістом і душыстым перцам. А зверху смятанка...

І вось — госці ў хату! Прама з Гомеля, з інструментамі. Журналісты расказваюць: калектыву “Лірыца” 20 гадоў, гэта — ну проста музычная пярліна беларускага Палесся. Ёсць, дарэчы, сайт у нэце — гляньце: <http://www.liritsa.com>. Алена Сочнева ў трыя грае на цымбалах, Андрэй Сочнеў — на балалайцы-кантрабасе, баян у руках Дзяніса Лабачова. Сустрэкаюць гасцей курганцы вясёлай, бадзёрай вітальнай песняй “Запрашаем вас да нас”.

Ну а потым — відаць, падмацаваўшыся з дарогі, музыканты паказалі свой клас. Вельмі хвалючым быў момант: заўралыцы спяваюць, а беларусы з Палесся — граюць. Проста супер!

Музыканты потым выступалі ў Шадрынску й Кургане. А ў кадры Андрэй Сочнеў, крануты цёплай сустрэчай, казаў: “Такое адчуванне, быццам мы — дома”. Ну бо хто ж удалечыні ад Бацькавічыны лепш сустрэне, чым родныя людзі з “Батькавічыны”!

Іван Ждановіч

СЯБРЫ БЕЛАРУСІ

Калі б чалавек мог сказаць...

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

З прадмовы паэтэсы да раздзела “Літаратурныя пераклады”: “Было б сумна, калі б не я выкарыстоўвала свае моўныя веды (горшыя ці лепшыя, але наяўныя) дзеля таго, каб інтрыгоўныя творы замежных літаратур прагучалі па-беларуску. У зборніку друкаваліся ўсе пераклады, якія набірала за той час, як парую з беларускай мовай. Іх нямнога, але патроху ўсяго: ад бенгальскай класікі да Боба Дылана; ад японскага мадэрнізму да Гарсіі Лоркі”.

Адкрывае раздзел Рабіндранат Тагор. Вялікі паэт Індыі, які пісаў на бенгальскай ды англійскай мовах. І цяпер, відаць, зусім лагічна (хаця й нечакана!), што лаўрэат Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры за 1913 год Рабіндранат Тагор “залічаны” “ў штат” нацыянальнай літаратуры Бангладэша. Творчасць класіка якраз і сфармавала літаратуру й музыку той краіны. Так, нарадзіўся паэт у Брытанскай Індыі. Адукацыю атрымаў бенгальскай... Ва “Успамінах” Тагор напіша: “Наша духоўнае выхаванне ішло паспяхова таму, што мы вучыліся ў дзяцінстве менавіта на бенгальскай мове... Нягледзячы на тое, што паўсюль сцвярджалі пра неабходнасць англійскага выхавання, мой брат быў дастаткова цвёрды, каб даць нам “бенгальскае”.

Анхела Эспіноса Руіс (злева) з паэтэсай Аксанай Спрычан

У 1877 годзе якраз Тагор надрукаваў першае апавяданне на бенгальскай мове. З 1890 года паэт жыў у сядзібе велізарнага маёнтка Шылайдаха (цяпер тэрыторыя Бангладэш)... Бангладэш абвясціла аб сваёй незалежнасці 26 сакавіка 1971 года. Гімнам краіны з’яўляецца верш Рабіндраната Тагора “Мая залатая Бенгалія”, які быў напісаны на самым пачатку XX стагоддзя. Бангладэшцы атаясамляюць свае літаратурныя, мастацкія зацікаўленні са зробленым, здзейсненым вялікім Тагорам. І тое прачула ды асэнсавала Анхела Эспіноса Руіс.

Дарэчы, у кнізе “Колер крылаў” змешчана таксама яе эсэ

“Апошні перыпатэтык”, прысвечанае аўтару “Гітанджалі”. Мяне ўразілі словы з таго тэкста: “... Мне хацелася б, каб вы самі калі-небудзь паразмаўлялі пра літаратуру з чалавекам з Бангладэша. На бенгальскім літаратурным небасхіле ёсць ясныя зоркі неверагоднага характара, і чытачы не блукаюць цёмнай ноччу. Затое бенгальская літаратура застаецца амаль нябачнай для прадстаўнікоў іншых народаў...”

Чытаем у перакладзе Анхелы “Апошні верш” Тагора: “Ці чуеш ты, як несмяротны час/ Ляціць удалеч, мінае нас/ І калясніца часу мкне праз цемру ў небасхіл/ І з вечнай цёмнаці нябёс пая, крычыць, міргае зорны/ пыл?/ О сябар мой,/ У часе тонкай сетцы/ У палоне я — ляцім, а месяц свеціць./ Дарогу асвятляе нам,/ І час мне шпэча ў вуха, “не аддам”.../ О сябар мой, бывай!”

...У невялікім раздзеле “Літаратурныя пераклады”, які ўсяго толькі частка кнігі Анхелы Эспіносы Руіс, пісьменніца пашырыла нашы ўяўленні пра свет паэзіі, пра космас паэзіі, пасяліла ў нашых душах і сэрцах святло далёкіх краін. Дадала нашым развагам пра жыццё новых хуткасці. І тым самым яна, іспанка па нараджэнні, узбагаціла й беларускі паэтычны свет.

Кастусь Лядуцка

ЛІТАРАТУРНЫЯ МАСТЫ

“Песня кавылю” даляцела з Элісты

У Мінску выйшла кніга народнага паэта Калмыкіі, сябра беларускай літаратуры Эрдні Эльдышава

Гэта не першая сустрэча беларускага чытача з творчасцю калмыцкага мастака слова: раней вершы яго друкаваліся ў літаратурна-мастацкіх перыядычных выданнях Беларусі. Кнігу “Песня кавылю” перастварыў на беларускую мову старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў.

Добрыя беларуска-калмыцкія літаратурныя сувязі наладжваліся здаўна. Яшчэ ў 1960-я гады ў Элісце пабачылі свет кнігі народных песняроў Беларусі Якуба Коласа і Янкі Купалы на калмыцкай мове.

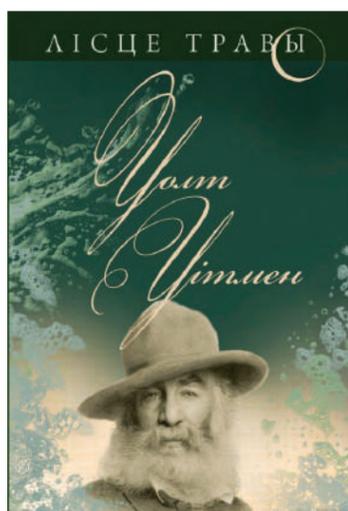
Эрдні Эльдышаў

Сярод шчырых прапагандыстаў нашай літаратуры ў Калмыкіі быў Міхаіл Хонінаў. А нядаўна ў райцэнтры Берзіно калмыцкаму паэту, драматургу, празаіку, перакладчыку й беларускаму партызану Міхаілу Хонінаву ўсталывана мемарыяльная дошка. Якраз у мясцінах на памежжы Міншчыны і Магілёўшчыны слаўны сын калмыцкага народа партызаніў, за баявыя подзвігі быў адзначаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

У розныя гады ў Беларусі выйшлі кнігі паэзіі Давіда Кугульцінава, Міхаіла Хонінава. І цяпер у перыядычным друку Беларусі друкуюцца творы Рымы Ханінавай, Раісы Шурганавай, Веры Шугравай у перакладзе на беларускую мову.

Што да Эрдні Эльдышава, то ён асабіста як старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Калмыкіі прыкладае шмат намаганняў для арганізацыі перакладаў і публікацыі твораў беларускіх аўтараў у Калмыкіі.

Мікола Берлеж

Дыялог з нагоды выхаду ў выдавецтве “Мастацкая літаратура” кнігі Уолта Уйтмена “Лісце травы” — да 200-годдзя класіка амерыканскай літаратуры

Гэта — легендарная кніга, з якой звязана мноства культурных, мастацкіх гісторый. Яна ж і сёння, з гунту XIX стагоддзя, уплывае на чытача й творцаў. Не толькі ў паэзіі ды мастацкай літаратуры, але й на творцаў у музыцы, нават у кінамастацтве. Прыкладаў, каб сцвердзіць тое, мноства. “Лісце травы” — жывы, дзяздольны твор. Мо таму і ў Беларусі пераклад гэтай кнігі, які некалі ажыццявіў Янка Сіпакоў, прыходзіць да чытача ўжо трэцім выданнем...

Наша размова з дырэктарам выдавецтва “Мастацкая літаратура” Алесем Бадаком — пра Уйтмена, пра яго кнігу, пра мастацкі пераклад і паэзію ўвогуле.

— Алесь Мікалаевіч, на ваш погляд: наколькі сучасны Уолт Уйтмен?

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Сучасны боль амерыканскага класіка

— Сапраўдная паэзія заўсёды сучасная. Але паэзія Уйтмена разлічаная на падрыхтаванага чытача. І сёння, як і паўтара стагоддзя таму, яна кагосьці можа раздражняць. Можна, нават знойдзецца крытык, які скажа, што лепшая ўзнагарода, якой заслугоўвае аўтар за “Лісце травы”, гэта бізун. І назаве яго вар’ятам, які ўцёк з псіхіятрычнай бальніцы... А нехта ж, як славу амерыканскі крытык, сучаснік Уйтмена, скажа: гэта найлепшы паэт, якога дала свету амерыканская зямля. Уйтмен пісаў пра вечнае, а вечнае заўсёды сучаснае.

— Ці трапляла, дарэчы, вам у рукі першае беларускае выданне кнігі “Лісце травы” у перакладзе Янкі Сіпакова? Такая прыгожая, у белай супервокладцы кніга... Можна сказаць, аформленая стыльна. Там, нават, здаецца, шрыфты асноўнага масіву тэксту былі тлустымі, вельмі выразнымі...

— На жаль, не трапляла. Згаданае выданне з’явілася ў 1978-м, калі я вучыўся ў пятым класе вясковай школы. І кніга такога кшталту мяне магла зацікавіць хіба толькі стыльным афармленнем. Але й паэзія я ні разу яе не бачыў, нават у букіністычнай краме. Дарэчы, для мяне тое заўсёды было вялікай загадкай: у савецкі час беларуская літаратура, як і пераклады сусветнай класікі на беларускую мову, выходзілі вялікімі тыражамі. А сёння цікавых кніжак, што

выдаваліся тады, у букіністычных завалах, як кажуць, днём з агнём не знойдзеш.

— Піянер свабоднага верша — верлібра, Уйтмен выступаў супраць кulta долара, сведчыў праз свае паэтычныя й публіцыстычныя перакананні, што грошы — ні што іншае, як шлях да духоўнага спусташэння. Як кладзецца тое перакананне на сённяшняю рэчаіснасць? Няўжо хтосьці пачуе Уйтмена? Мы ж усе імкнемся быць свабоднымі, забяспечанымі...

— У прыныце, з ім нельга не пагадзіцца: грошы — вельмі добры стымул, у тым ліку, і для творчасці, але гэта яшчэ й вельмі моцны наркотык. Ужо даўно нікога не здзіўляе, напрыклад, што мы гаворым не “эстрада”, а “шоу-бізнес”... А гэта ж сведчанне такога вось нарказалежнасці ад грошай часткі нашай культуры.

— А ў чым сіла паэзіі ўвогуле? Вось Уйтмен ў 1873-м — а родам ён з 1819-га — разбіў параліч. Не вылечыўшы сваю жорсткую хваробу, ён усё ж працягваў пісаць узніслыя, аптымістычныя вершы яшчэ амаль 20 гадоў: яго не стала ў 1892-м...

— Ну, у дадзеным выпадку вершы для паэта, напэўна, былі своеасаблівымі душэўнымі лекамі. Як правіла, фізічны боль суправаджаецца душэўным болем. І творчасць — не самы горшы спосаб хаця б прыцішыць той боль. Пры тым, калі пісаць

тужлівыя, напоўненыя безвыходнасцю вершы, то наўрад ці ад таго на сэрцы палягчэе. А ўвогуле, сіла паэзіі менавіта ў яе моцным уздзеянні на сэрца, наш душэўны стан. Добрая паэзія, як малітва, ачышчае душу.

— Ён дэклараваў, што яму блізкія розныя людзі, незалежна ад іх сацыяльнага статусу, расы, пола, канфесіі — таму Уйтмен бачыцца нам прыхільнікам сацыялістычнай ідэі. Як вы лічыце?

— Для мяне Уйтмен — гэта найперш чалавек і паэт, які ўсё жыццё быў адданым сваёй радзіме, лічыў Амерыку лепшай краінай у свеце і, па сутнасці, прысвяціў ёй сваю кнігу “Лісце травы”, пра што сам жа й казаў: “Кожны, хто захоча даведацца, што такое Амерыка, у чым адгадка той вялікай загадкі, якой з’яўляецца для ўсіх чужаземцаў атлетычная дэмакратыя Новага Свету, хай возьме гэтую кнігу, і ўся Амерыка стане яму зразумелая”. Сапраўды, яго многія паэтычныя пастулаты вельмі блізкія сацыялістычнай ідэі, але, мне здаецца, іх трэба разглядаць у больш шырокім сэнсе, чым так, як тое трактавала савецкая ідэалогія. Ён і сам сябе ў “Лісці травы” называў “свавольнікам”, і, я думаю, любую дактрыну гатовы быў “падкарэктываць” пад сябе, пад свае звычкі й слабасці.

— Уйтмен не прызнаваў іерархіі каштоўнасцяў, быў у захапленні ад тэхнічна-

га прагрэсу. Мо яшчэ й таму ён — надзвычай сучасны?

— Маякоўскі таксама ўсхваляў тэхнічны прагрэс, а Ясенін з жалем пісаў, што ён апошні паэт вёскі. Купала ж тое ясенінскае адчуванне ў вершы “О так, я пралетар!” перадаў значна шырэй і мацней: “Мне сняцца сны аб Беларусі”. І ўсе яны, паэты, і цяпер вельмі сучасныя. А сучаснасць Уйтмена, падаецца мне, у тым, што ён, у першую чаргу, сучасны ўнутрана, душэўна. Яго душа вельмі разняволеная, адкрытая ўсяму свету, ён ён размаўляе і з жабраком, і з Сусветам.

— Адным з першых Уйтмена ацаніў класік рускай літаратуры Іван Сяргеевіч Тургенев. Нават перакладаў яго. У Маскве ў 2009 годзе на тэрыторыі Маскоўскага дзяржуніверсітэта пастаўлены помнік Уолту Уйтмену. Магчыма і ў Беларусі можа пачацца яго, Уйтмена, узыходжанне, чытанне й шанаванне яго паэтычных адкрыццяў?

— Уйтмен, безумоўна, заслугоўвае таго, каб пра яго больш ведалі, каб чыталі яго больш і ў нас таксама. Паэзія Уйтмена вельмі філасофская, мудрая. Сёння ў Беларусі шмат хто, асабліва з маладых паэтаў, звяртаецца ў сваёй творчасці да вольнага верша, верлібра. І Уйтмен — гэта найбольш яркі ўзор таго, што такое сапраўдны верлібр. У ім — разгадка, як трэба пісаць, каб цябе чыталі й праз стагоддзі.

Гутарыў Мікола Раўнапольскі

Кіно, якое па-над межамі

На кінастудыі “Беларусьфільм” пачынаюць актыўна займацца не толькі ўласнай кінавытворчасцю, але і супрацоўнічаць з іншымі краінамі. Шукаюць партнёраў у замежжы.

Замежнікі на кінастудыю “Беларусьфільм” апошнім часам прыязджаюць з зайздросным пастаянствам. У верасні, напрыклад, у Мінску прайшоў першы савет дырэктараў дзяржаўных кінастудый краін СНД і Грузіі, на які запрасілі прадстаўнікоў “Кыргызфільма”, “Узбекфільма”, “Таджыкфільма”, “Казахфільма”, “Грузія-фільма” ды іншых. У рабочай атмасферы госці абмеркавалі розныя праблемы кінаіндустрыі, у тым ліку й адметнасці сучаснага кінаправавога поля. Фільмы, якія яны прывезлі з сабой, пакажуць на Тыдні кінадружбы, што абвешчаны ў Беларусі з 1 кастрычніка. Шэсць кінастудый падпісалі дамову аб супрацоўніцтве.

Нядаўна “Беларусьфільм” быў капітальна рэканструяваны і цяпер перажывае сапраўдны “рэнесанс”. Дырэктар Уладзімір Карачэўскі лічыць, што кінастудыя добра падрыхтавалася для ўдзелу ў міжнародных праектах

складнікаў: арэнда здымачнага павільёна, кінапаслугі, улічваецца падатак на здымкі замежнага кіно ў той або іншай краіне... Усё гэта ўплывае на кошт кінастужкі. Да ўсяго міжнародныя здымачныя групы аплочваюць не толькі кінапаслугі, але і пражыванне ў гатэлях, харчаванне ды іншае.

Кінавытворчасць, кінамастацтва на сённяшні дзень — не толькі баўленне вольнага часу. Гэта сферы, якія тым або іншым чынам здольныя папулярываць нашу краіну і развіваць турызм. У прыклад магу прывесці здымкі кінастужкі “Хобіт” (рэжысёр Пітэр Джэксан) у Новай Зеландыі: гэтая краіна пасля таго, як фільм выйшаў на экраны, стала прыцягальным месцам для турыстаў з усяго свету.

— **Сапраўды, апошнім часам у калідорах кінастудыі можна сустрэць замежнікаў, якія знаёмяцца з нашай кінавытворчасцю, з беларускімі**

Уладзімір Карачэўскі

паслугі такія танныя. Справа ў тым, што ў краінах далёкага замежжа толькі пачынаюць адкрываць для сябе нашу краіну. Хто пераканаўся ва ўсіх выгодах здымак фільмаў у Беларусі, прыязджае знаёміцца з кінастудыяй. Для іх мы гатовыя стаць буйным падрадчыкам, які мае сувязі ў Мінску. Але і з кіраўнікамі іншых рэгіёнаў у нас наладжаны кантакты. Цяпер складаем геаграфічную карту аб’ектаў, якія могуць быць цікавымі для замежных кінавытворцаў. Ня-свіжскі замак, Лідскі замак, Навагрудскі замак, Ружанскі замак, а таксама Бабруйская крэпасць, музейны комплекс старадаўніх народных рамэстваў і тэхналогіі “Дудуткі”, музей “Лошыцкая сядзіба”, палац Румянцавых і Паскевічаў у Гомелі, Блакітныя азёры, тэрыконы ў Салігорску і не толькі — усё гэта ўнікальныя месцы, дзе можна здымаць цікавыя кінастужкі. Ну і, зразумела, замежныя кінавытворцы не могуць не заўважыць, што ў нас шмат прыгожых, таленавітых актэраў.

— **З чаго звычайна пачынаецца партнёрства ў кінаіндустрыі? Якія напрамкі яго варта будзе асвоіць беларусам?**

— Першы крок — гэта ўдзел у днях кіно і кінафестывалях на тэрыторыі той або іншай краіны. У плыні Дзён беларускага кіно, скажам, нас запрашаюць

у Расію, Кітай, ЗША ды іншыя краіны. Мы ў сваю чаргу вывучаем, у якіх фестывалях, іншых імпрэзах наш удзел найбольш мэтазгодны. У тым нам дапамагае Міністэрства замежных спраў Беларусі, кансультуемся з прадстаўнікамі беларускай дыяспары за мяжой.

Другі варыянт партнёрскіх адносін, да якога мы імкнемся — гэта сумесная з іншымі краінамі кінавытворчасць. Замежным калегам можама прапанаваць і нашы кінапаслугі. Таму зацікаўлены ў іх развіцці. Напрыклад, “Беларусьфільм” нядаўна дапамог рэжысёрам здымачнай групе серыяла “Чарнобыль”, які ствараўся амерыканскім тэлеканалам НВО сумесна з брытанскай тэлесеткай Sky. Калегі, дарэчы, высокая ацанілі касцюмерную, зброевую і рэжысёрскую базы нашай кінастудыі. Яны выкарысталі ўсе нашы магчымасці.

— **Ці не сакрэт, з кінастудыямі якіх краін “Беларусьфільм” пачынае весці канкрэтныя перамовы?**

— У нас пабывалі кінавытворцы з Індыі, Казахстана, Расіі, Украіны. Зацікавіліся нашымі прапановамі калегі з Галівуда (ЗША). Былі на кінастудыі кінавытворцы з Францыі, Паўднёвай Карэі. Ёсць жаданне прыехаць да нас, каб пазнаёміцца бліжэй, і ў калег з Польшчы. Гэта ўсё тэма, з кім мы пачалі весці канкрэтныя

размовы пра здымкі фільмаў. А нядаўна кінастудыя падпісала пагадненне аб супрацоўніцтве ў сферы кінематаграфіі на пяць гадоў з ТАА “Синтілейтінг Глобал” (Індыя). Дамовіліся на конт выкарыстання індыйскім бокам кінатэхналагічных паслуг і студыйных магчымасцяў “Беларусьфільма”, а таксама на конт арганізацыйнай і маркетынгавай падтрымкі адзін аднаго.

Асноўнымі партнёрамі для нас застаюцца кінавытворцы з Расіі. Але мы пачалі ўжо весці размовы аб супрацоўніцтве з калегамі з Казахстана, Узбекістана, Кіргізіі ды іншых краін Сярэдняй і Цэнтральнай Азіі. Мы зацікаўлены ў супрацоўніцтве з краінамі як блізкага, так і далёкага замежжа: напрыклад, з Польшчай, ЗША і Канадай. Прысутнасць там беларускіх дыяспар можа толькі дапамагчы. Таму што людзі, якія памятаюць беларускую мову і беларускую культуру, з задавальненнем будуць глядзець і беларускія кінафільмы як савецкіх часоў, так і сучасныя.

Нядаўна я быў на кінафоруме ў Кітаі, там пазнаёміўся з калегамі з Азіяцка-Ціхаакіянскага рэгіёна. Яны таксама зацікавіліся нашай краінай і нашай кінастудыяй. У выніку нядаўна мы дамовіліся з саліднай кінакампаніяй Кітая зняць сумесны фільм пра хакей.

У такіх краінах, як Лаос, В’етнам, Індыя, Кітай, Манголія, мы збіраемся паказаць старое беларускае кіно з нашых фондаў.

— **Уладзімір Міхайлавіч, што найперш павінен ведаць сёння замежны глядач пра нацыянальную кінастудыю “Беларусьфільм”?**

— Што “Беларусьфільм” — адна з вядучых кінастудый на постсавецкай прасторы і адна з нямногіх, якая працуе ў ранейшым фармаце: тут існуюць аднайменныя кінафабрыка і кінавытворчасць. У адрозненне ад некаторых кінастудый у іншых краінах, якія згубілі маёмасныя правы на свае бібліятэкі, “Беларусьфільм” сёння можа ганарыцца ўнікальнымі фондамі — гэта каля 600 мастацкіх фільмаў, больш 1 тысячы дакументальных, а таксама вялікая колькасць анімацыйных. Многія кінастужкі сталі культывымі. Сярод іх “Руіны стреляюць у упор”, “Заслонов”, “Девочка іщет отца”, “Белые росы”, “Приключения Буратино”, “Красная Шапочка”, “Звёздный мальчик”, “Денискины рассказы”, “В августе 44-го”. Вялікая фільмаграфія сведчыць пра багатую гісторыю нашай кінастудыі, якой сёлета спаўняецца 95 гадоў. Нагадаю, што кінастудыя “Советская Белоруссия” была створана ў далёкім 1924 годзе ў Ленінградзе (цяпер Санкт-Пецярбург). Трэба яшчэ сказаць вялікі дзякуй нашай дзяржаве, якая падтрымала і захавала беларускае кіно.

Ганна Лагун

На здымачнай пляцоўцы

і цяпер шукае партнёраў як у краінах бліжняга, так і далёкага замежжа. Мы сустрэліся з ім, каб пра гэта пагаварыць больш канкрэтна.

— **Уладзімір Міхайлавіч, беларускія здымачныя групы і раней маглі без перашкод працаваць у іншых краінах. Цяпер жа кінастудыя імкнецца да таго, каб замежныя калегі прыязджалі здымаць новыя фільмы ў Беларусь. Якія ў гэтым ёсць выгады?**

— Кіно — гэта інтэрнацыянальны від мастацтва. Утрымліваць кінастудыю ў краіне з 10 мільёнамі чалавек, а значыць, з маленькім рынкам продажу, няпроста. Для такой невялікай краіны, як наша, кінаіндустрыя — дарагое задавальненне. Яна ж найлепш развіваецца там, дзе ёсць вялікі ўнутраны рынак або наладжаны добрыя сувязі з іншымі краінамі. Вось таму сёння мы пашыраем не толькі ўласную кінавытворчасць, але і шукаем новых партнёраў, якія прыязджалі б здымаць фільмы да нас.

Здымкі фільмаў за межамі сваёй краіны павінны быць узаемавыгаднымі для ўсіх удзельнікаў здымачнага працэсу. Пры тым пралічваецца кошт многіх

здымачнымі групамі, аглядаюць павільёны для здымак. Адкуль такая пільная ўвага з боку замежных гасцей?

— Апошнім часам я шмат езджу па свеце і знаходжу новых партнёраў. Калі расказваеш, паказваеш, прэзентуеш ім нашы магчымасці, у замежных калег на тварах бачыш непадзробнае здзіўленне: яны ж і не думалі, што Беларусь такая прыгожая і бяспечная, а кіна-

Нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм” працягвае працу над карцінай пра Янку Купалу. Гэтымі днямі вядзецца мантаж адзнятага матэрыялу. Фільм намерваюцца паказаць шырокай грамадскасці 17 снежня — у Дзень беларускага кіно. Наперадзе ў фільма фестывальны прагляд. А ў 2020 годзе карціна выйдзе на экраны.

Паколькі імя Янкі Купалы вядома не толькі ў Беларусі, фільм збіраюцца паказаць і ў іншых краінах. Верагодна, што трылер будзе перакладзены з беларускай на рускую, ангельскую і кітайскую мовы. Рэжысёр кінастужкі — Уладзімір Янкоўскі. Здымкі вяліся не толькі ў Беларусі, але і Літве, Расіі. Дарэчы, галоўнага героя фільма грае латвійскі актёр з беларускімі родавымі каранямі Мікалай Шастак. У ролі Паўліны Мядзёлкі знялася Вераніка Пляшкewіч, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драмтэатра імя Максіма Горкага.

Гістарычная драма расказвае пра лёс народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. У вобразнай і паэтычнай манеры ў карціне раскрываюцца асноўныя вехі жыццявага й творчага шляху паэта, што супаў з найбольш трагічнымі падзеямі XX стагоддзя.

Актёр Мікалай Шастак у ролі Янкі Купалы

ХТО ЁСЦЬ ХТО

З песень “Спадкі” нарадзіліся

Беларуская суполка ў эстонскім горадзе Тарту “прарасла” да жыцця, нібыта прыгожая напайзабытая мелодыя: дзякуючы моцным беларускім песенным традыцыям

Аповед пра суполку, якая мацнее ў Тарту, хочацца мне пачаць з такой развагі: усё, што з намі адбываецца па жыцці, закладзена яшчэ да нараджэння. А затым, калі расцем — ідзе развіццё, станаўленне характару, інтарэсаў. Так і ў мяне, са мной адбылося.

З дзяцінства памятаю песні, якія гучалі ў нашай вялікай сям’і. Мае дзядуля і бабуля, мамы бацькі-беларусы па волі лёсу ў жніўні 1945-га ў Тарту апынуліся. Мы жылі ў раёне Карлава на вуліцы Ця-хэ (Зорная) у старым драўляным доме. Нас было шмат, і таму святы спраўлялі гуртом. А дзе застолле — там і песні! Гэта былі, у асноўным, старадаўнія, тужлівыя беларускія напевы. Так і запомніліся мне, увабраліся, як кажуць, з малаком маці. А мама, Валянціна Паўлаўна, спявала заўсёды: ля пліты, калі ў доме прыбіралі, у лесе — калі ездзілі па грыбы-ягады... Я добра памятаю, як шчыльна завешвалі ў нашым доме ўвечары вокны, спраўляючы Каляды ў снежні. То было, дарэчы, двойное свята ў нас: бо мамчын малодшы брат якраз нарадзіўся ў гэты ж дзень.

Прайшлі гады. Даўно няма з намі большасці сваякоў... І вось паўстала ды ўмацавалася ў мяне думка: не страціць тыя родныя напевы. Спачатку я запісала на паперы “маміна” любімае, што найбольш часта яна спявала, ды папрасіла яе ўспомніць яшчэ што-небудзь. Так з’явіўся кампакт-дыск з дзесяццю песнямі. Гэта было наша хатняе відэа, аўтар запісу — Сір’е Пеням. Яна ж папрасіла ў нас

Ірына Хэла Каламіец з музыкам ансамбля “Пліса”

дазволу паставіць адну з тых песень і на ютуб — гляньце, там ёсць беларуская песня “Пасею гурочкі” (з прыпскай, што спяваюць Ірына і Валянціна — гэта мы з мамай).

Ад песень захацелася рухацца далей: стварыць Беларускае таварыства Тарту. Спачатку мы прадстаўлялі сябе як таварыства “Спадчына”, потым “Сябры” з Нарвы паралі змяніць назву: каб у эстонскім напісанні назвы абыходзіцца без літар “з шапкамі” (ёсць такія ў лацінцы). Паколькі ж сэнс назвы змяняць не хацелася, то выбралі цяпер малаўжывальнае, але жывое, сакавітае беларускае слова: “Спадкі”. Пад такую назва ўвайшлі ў рэгістр некамерцыйных таварыстваў Эстоніі 22 мая 2017 года.

Нашы “хросныя” — гэта згаданая суполка “Сябры” з Нарвы. З падачы тамтэйшых беларусаў мы пабывалі на свяце “Купалле” ў Клайпедзе, выступілі на трэцім Фэсце мастац-

Ансамбль “Пліса” са Смалевічыны на Купаллі ў Тарту. 2019 г.

тваў беларусаў свету ў Мінску (пра тры “Спадкі” з Эстоніі мы згадвалі тады ў тэксце “Ёсць надзея, бо фэст маладзее” — ГР, 21.09.2017. — Рэд.), з’ездзілі на “Славянскі базар-2018” у Віцебск. Шмат разоў потым выступалі на святах у Нарве і Маарду. Я да таго ж прайшла курсы кіраўнікоў творчых беларускіх калектываў з замеж-

жа ў Мінску. Пэўна, за два гады дзейнасці “Спадкі” гэта — немала. Вядома ж, мы шмат спяваем і на іншых імпрэзах. На нашых сустрэчах у Тарту бываў ранейшы Амбасадар Беларусі ў Эстоніі Анатоль Сцёпусь. А сёлета 6 ліпеня мы разам з нарвскімі “Сябрамі” адзначалі вялікія, юбілейныя для Беларусі даты — у Нарве. “Спадкі” спявалі на адной сцэне з ансамблем “Пліса” з пасёлка Акцябрскі Смалевіцкага раёна. Незабыўны момант! Дзякуй вялікі нарвціянам, што запрасілі нас! Вельмі спадабалася тая імпрэза “Сяброў”: так душэўна ўсё было, са слязамі на вачах гаварылі

Вясною, 25 мая 2019 года, мы адзначылі двухгоддзе суполкі “Спадкі”. Прыехалі да нас у госці “Сябры” з Нарвы, Зінаіда Клыга і яе “БЭЗ” — гэта Згуртаванне беларускай культуры з павета Іда-Вірумаа, “Ялінка” з Маарду, баяністка й фатограф Тамара Соотс з Сеттумаа, спявачка Ніна Пятрова з горада Пячоры. Наведаў свята Першы сакратар Амбасады Беларусі ў Эстоніі Аляксандр Татаркін з сям’ёй. (Інтэрнэт падказвае: Аляксандр Валер’евіч курыруе консульскія й дагаворна-прававыя пытанні, гуманітарную й культурную супрацу, турызм, працу з дыяспарай. — Рэд.). З прамовай і віншаваннем выступіў Урмас Клаас, мэр Тарту. Было прыемна бачыць такую ўвагу да нас, і што побач — сябры.

Мы былі пад вялікім ўражаннем ад святкавання 30-годдзя згуртавання “БЭЗ” у Йыхві 21–22 верасня. Хутка адзначылі і 20-годдзе “Сяброў” у Нарве. Так, восень у нас — вясёлая, цікавая.

Праз газету звяртаемся да беларусаў Тарту ды ўсіх, хто мае кантакты з супляменнікамі ў горадзе: адгукніцеся, выходзьце на сувязь! Найвялікшая праблема “Спадкі” — знайсці “сваіх” у Тарту. Паводле апошняга перапісу нас у горадзе больш за 300, але ж доступу да рэгістра не маем. Так што шукаем беларусаў, гатовых да супрацы. Мы ўдзячныя за падтрымку нашых пачынанняў спецыялістам з мэр’і Тарту, аддзела культуры, Гарадской бібліятэцы імя О. Лутса.

З пажаданнем усім добрага здароўя,

Ірына Хэла Каламіец.

РЭДАКЦЫЙНЫ КАМЕНТАР

З Гомельшчыны родавыя карані

Спадарыня Ірына Хэла даслала нам тэкст на рускай мове пад назвай: “«Спадкі» з эстонскага горада Тарту — наша спадчына”. Сталыя чытачы “ГР”, можа, памятаюць артыкул “Землякі ў лютэрку СМГ” (№ 18, 18.05.2017), у якім мы нібы заступіліся за назву новай суполкі. Расказваючы пра сустрэчу актывістаў замежных суполак беларусаў з Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Леанідам Гулякам, згадалі й пра трохі штучную спрэчку наконт назвы суполкі “Спадкі”. Некато-

рыя настойвалі: маўляў, такога слова ў беларускай мове няма. Аднак — ці добра мы родную мову ведаем? Яе ж можна спасцігаць бясконца! І ў інтэрнэце, у слоўніках фіксуецца слова “спадкі” як размоўнае. Азначае: “Маёмасць, якая пасля смерці ўладальніка пераходзіць у карыстанне каго-небудзь”. Спадкі — нешта канкрэтнае, што застаецца ў спадчыну. Мы пісалі напрыканцы: “І калі ўжо ёсць да суполкі “Спадкі” такі вольны інтарэс, то й нам варта будзе пра яе расказаць”. Што мы ўрэшце й робім,

даўшы магчымасць суполцы больш сябе праявіць.

Кантакт з Ірынай Хэлай Каламіец мы наладзілі дзякуючы “Сябрам” з Нарвы. На просьбу дадаць больш канкрэтыкі пра сябе кіраўніца “Спадкі” напісала, што нарадзілася 4 сакавіка 1954 года ў Тарту, мае дзве вышэйшыя адукацыі. Спачатку закончыла Эстонскую сельгасакадэмію вочна (ЭСХА, цяпер Аграрны ўніверсітэт), стала інжынерам-механікам і адпрацавала па спецыяльнасці 10 гадоў у сельскай гаспадарцы. Потым завочна закончыла Талінскі педінстытут імя Э. Вільдэ па спецыяльнасці “руская філалогія” ды 15 гадоў была настаўніцай рускай мовы, мела класнае кіраўніцтва ў эстонскай школе. Далей — Тартуская медшкола, спецыялізацыя — сацабслугоўванне, работа са школьнікамі-аўтыстамі. З 1994-га па гэты час Ірына Хэла займаецца альтэрнатыўнай медыцынай, скарыстоўваючы веды з японскай школы Шын-До, кітайскай народнай медыцыны, мае дыпломы цаліцеля.

Маці яе, Валянціна Паўлаўна Каламіец, у дзявоцтве Алексіна, была беларуска (1929–2016). Бацька, Дзмітры Аляксеевіч, украінец (1927–2001). Бацька маці — Павел Майсеевіч Алексін (1904–1976), родам з Гомельскай

вобласці (вёска Рудня), працаваў па лініі МУС. Яго жонка Ганна (Акуліна) Мікалаеўна (у дзявоцтве Усва) (1907–1983) — таксама родам з Гомельшчыны, з вёскі Струкі, была дамашняй гаспадыняй, гадавала пяцёра дзяцей. “Некалькі гадоў таму я запрашала гомельскую радню ў Тарту на злёт, аднак адтуль мне прыйшла адмова па стане здароўя, — дзеліцца Ірына Хэла Каламіец. — Той зімой адправіла тры лісты па наяўных у мяне адрахах у Гомель (траім дзядзькам, стрыечным братам маці), ды адказаў не атрымала. Апошні раз мы сустракаліся з імі на другі год пасля Чарнобыльскай катастрофы ў часе адпускога падарожжа. Я жадаю адшукаць сваю радню”.

Таму, дарэчы, мы й падаем такія падрабязнасці ў газеце: гэта можа дапамагчы ў пошуках. Яшчэ мы даведзіліся, што кіраўніком суполкі аформлены Антон Васільеў, старэйшы сын (іх у яе двое) актывісткі “Спадкі” і неформальнай кіраўніцы суполкі. Антон па магчымасці аказвае дапамогу маці, калі ладзіцца імпрэзы, яны абодва — сябры праўлення суполкі, “у якой нас, актыўных, усяго трое. Асноўнае — спевы й вершы. Толькі адна ўдзельніца валодае беларускай мовай”.

Ірына Хэла Каламіец спявае разам з маці, Валянцінай Паўлаўнай

Першы рывок Казіміра Малевіча

Хутка ў свеце будуць адзначаць 100-годдзе стварэння “УНОВИСа” — своеасаблівы юбілей супрэматызму. Якраз у Віцебску гэты кірунак авангарднага мастацтва праходзіў станаўленне, і варта прыгледзецца да такой з’явы з вышыні гадоў.

Творчае аб’яднанне “УНОВИС” (“Утвердители нового искусства”) было створана ў Віцебску ў лютым 1920 года і стала ядром Віцебскага народнага мастацкага вучылішча. Казімір Малевіч (родавыя карані якога — беларускія, з Капыля. — Рэд.) прыехаў у горад 25 кастрычніка 1919 года і пасяліўся ў самім “ВНХУ” (абрэвіатура са слоў “Витебское Народное художественное училище”), дзе яму з яго сям’ёй далі асобны цёплы пакой.

У снежні 1919-га ў Віцебску, што быў паблізу фронту, Казімір Малевіч не толькі ўзяў удзел у дыспуце пра новы жывапіс, але й зрабіў “рэзкі рух”, так званы “чырвоны геаметрычны штурм”, што ўкліняўся свежым паведамленнем у стылю і няровную паўсядзённасць. Вось што мастак пісаў 21 снежня ў Маскву: “Жыццё кіпіць, учора Віцебскі пралетарыят ішоў са сцягамі Супрэматызму. Зала тэатра была дэкаравана Супрэматызмам, дзе засядалі Саветы рабочых”. (**Супрэматызм** (ад лац. *superminus* — найвышэйшы) — кірунак у авангардысцкім мастацтве, заснаваны Казімірам Малевічам. Гэта разнавіднасць абстракцыянізму. Супрэматызм выяўляецца ў камбінацыях рознакаляровых плоскасцяў найпростых геаметрычных аб’ектаў (у формах прамой лініі, квадрата, кола і прамавугольніка. — Рэд.)

Праз чатыры месяцы менавіта гэты “першы рывок” Малевіч прадставіць як першую вялікую паказальную працу “УНОВИСа” (якога яшчэ не было, але які ўжо існаваў): “Камітэт па барацьбе з беспрацоўем звярнуўся да членаў “УНОВИСа” з прапановай дэкараваць усе майстэрні, склады магазіна да свайго юбілею. Усе дэкарацыі й роспісы былі зроблены ў супрэматычных формах. Вялікую цікаўнасць выклікалі супрэматычныя сцягі”.

Напрыканцы снежня 1919-га ў лісце да расійскага мастака й тэарэтыка мастацтва Пятра Мітурыча мастачка Ніна Коган пісала: “Супрэматызм ужо паказаны ў Віцебску на гадавіне адной рабочай арганізацыі — Малевіч зрабіў дэкарацыю ў тэатры і ўпрыгожыў 2 фасады супрэматычнымі формамі. Усё было паспяхова; ды яшчэ ўпершыню супрэматычныя сцягі былі зроблены й паказаны на вуліцы”.

21 студзеня 1920 года Малевіч напісаў з Віцебска: “Абвешчаю партыю Супрэматыстаў у Мастацтве”. Гэтую ідэю ён падрабязна выклаў у тэксе “Пра партыю ў мастацтве”: “Закладка такога парніка не з’яўляецца толькі раннем мясцовага значэння, яно з’яўляецца сусветным пытаннем. ...Партыя нясе з сабою вядомы светапогляд, які атрымаўся ад навуковага, філасофскага, практычнага, эканамічнага даследавання. ...Вучэнне наватараў павінна пайсці ў масу і правесці ў жыццё з яе дапамогай свае дасканаласці сапраўднага будаўніцтва культурнага парніка новага формаўтварэння”.

Пад Віцебскай мастацкай школай, якая была першай на Беларусі, разумеюць менавіта школу Казіміра Малевіча, яго вядомы многім у свеце “УНОВИС”, які мае прамое дачыненне да сучаснага мастацтва. Пра тое было навуковае паведамленне Таццяны Катковіч на нядаўняй Х Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў” у Мінску. Таццяна Віктараўна падрыхтавала газетны варыянт сваіх даследаванняў і разгаў — прапануем яго нашым чытачам.

Даследчыца вядомая ў Беларусі як аўтар праекта “Малевіч. Класічны авангард. Віцебск” і кнігі “Энцыклапедыя рускага авангарда”.

Заслона да паседжання ў Віцебскім тэатры. 1920 г.

28 студзеня ў лісце да аднаго з лідараў рускага авангарду, мастака Міхаіла Мацюшына Малевіч паведамляў: “Цяпер арганізуюцца Віцебскай мастацкай Моладзю мітынг і адзначаецца гадавіна Вучылішча. Мае сябры і я будзем таксама выступаць”.

Пра спектакль, які быў паказаны вечарам 6 лютага ў Латышскім клубе, аўтар артыкула ў “Известиях...” таксама пісаў, што асабліва цікавымі былі менавіта дэкарацыі й касцюмы, незвычайныя ды арыгінальныя. Гэты вечар стаў вечарам лекцый-пярформансаў, першым у Віцебску.

Пачаўся вечар з так звананага мітыngu, які стаў дыскусійным катлом, дзе сутыкнуліся “вучні мастацкага класа мастакоў Малевіча і Ермалаевай, Гаўрыс, Зуперман і Наскоў”, якія гаварылі пра новае мастацтва, а таксама Пустынін з яго выступленнем “Да здравствуе Долой!” і — Павел Мядзведзеў, які параўноўваў усё гэтае новае мастацтва з мёртванароджаным Гамункулам. Рэзкую водпаведзь даў апаненту Лазар (Эль) Лісіцкі, які сцвярджаў, што “маладая армія Творчасці” — гэта блізкая будучыня, а “віцебскія мастакі — папярэднікі гэтай будучай арміі”. Кунін таксама ўсур’ёз спачатку кінуўся ў тэарэтычны бой, але яму “перашкодзіла здрадлівая заслона”, што бесцырымонна перапыніла “бліскачучую тыраду слоў пра новае мастацтва”. Гэтая спрэчка так і засталася б мітынгам, калі б не было другой часткі — “Перамогі над Сонцам” і трэцяй — “Супрэматычнага балета”, якія не проста ілюстравалі ды развіталі выказванні наватараў, але разам з выступленнямі мітынгуючых пераўтвараліся ў адзінае слова-дзеянне.

Ідэя і мастацкі сэнс тае лекцыі-пярформанса заключаліся ў “кубізме, фактуры, руху жывапісу, канструкцыі, пабудове прамой, крывой, аб’ёму, плоскасці, узгодненасці супярэчнасцей”. Выканаўцамі былі самі мастакі.

Тыя кароткія, кідкія, а часам і паўнаватарскія ідэі толькі цяпер зрабіліся дыскурсам сучаснага мастацтва. У праекце 6 лютага 1920 года у файле схавана ўся збалансаваная праграма розных сфер дзейнасці “УНОВИСа” (тады яшчэ называўся “ПОСНОВИС”): аду-

кацыі, выстаў, выступленняў, акцый, навукі-філасофіі ды ўласнай структуры арганізацыі-партыі-ордэна.

Віцебскі “УНОВИС” пачаў сваю гісторыю фактычна адразу па прыездзе Малевіча ў Віцебск. Прыступіўшы да працы ў “ВНХУ”, ён прапанаваў праект, распрацаваны ў выглядзе статута Дзяржаўнай творчай арцелі. У тым дакуменце тлумачылася, што яе стварэнне “выклікана неабходнасцю рэвалюцыйнага жыццёвага руху ... творчай арцель павінна складацца з сілаў вынаходнікаў, якія змаглі б даць на самой справе новую форму і абнавіць новае жыццё, бо вынаходнік — уладар свету і жыцця”. Ранейшыя формы мастацтва адмаўляліся, таму што паўтарэнне старога ніколі не рухае жыццё наперад. Важнай пазіцыяй праекта стала сцвярджэнне, што арцель “павінна стаць на калектыўную дарогу і ўсякая асоба ў ёй павінна развівацца ў сістэме цэлага светаруху”. Асновай арцелі былі Шагал, Лісіцкі, Ермалаева, Якерсон, Коган, Векслер і Малевіч, а “рабочая тройка” — гэта Шагал, Лісіцкі, Малевіч.

Аднак на самым пачатку 1920-га ўсё змянілася, і арцель набыла іншую канфігурацыю. 17 студзеня была створана суполка маладых кубістаў, праз два дні названая “МОЛПОСНОВИС” (“Молодые последователи нового искусства”). Праз 9 дзён яна злілася са старэйшай суполкай і адразу атрымала імя “ПОСНОВИС” (“Последователи нового искусства”), якая й стварыла віцебскі варыянт “Перамогі над Сонцам”, а пасля мітыngu-лекцыі-пярформанса быў

Вокладка брашуры, аформленая ў стылі супрэматызму

абвешчаны “УНОВИС”. Гэтае імя ўвайшло ў гісторыю мастацтва авангарда, рэвалюцыянізавала ўсю мастацкую дзейнасць суполкі. І яе “вастрые” скіравалася скрозь кагнітыўную прастору ў прастору рэальную з мэтай пераўтварэння гэтай рэальнасці. 14 лютага была канчаткова зацверджаная назва “УНОВИС”.

У студзені 1921-га ў лісце Давіду Штэрэнбергу, аднаму з асноўных прадстаўнікоў рускага выяўленчага мастацтва першай паловы XX стагоддзя, Казімір Малевіч дзеляўся, што ён заняты пісаннем і затрачвае ня мала паперы, захоплены Белым супрэматызмам, сумняваюцца ў выкладзеным і зноў вяртаецца да напісанага, злучаючы супрэматызм з астраноміяй. У лісце ён спасылкаўся на свой маскоўскі артыкул пра “УНОВИС”: “Няхай жыве чырвоны “УНОВИС”, які сцвярджае новае мастацтва формаў, бо ў гэтым паўната камуністычнага плана суадносін... Выкінуты сцяг чырвона-

Казімір Малевіч у маладосці

га “УНОВИСа”, і ён чакае вас, утворым сусветную армію новых мастацтваў і скінем абеліскі, няма для іх месца на чырвоных плошчах. Нашы вучылішчы для новых пльняў, бо ў іх наша маладосць, мы не вучымся ездзіць на рымскіх калясніцах, бо ў нас маладыя аэрапланы і маторы”.

Праграма “УНОВИСа” ўяўляла з сябе “Шлях адзінай жывапіснай аўдыторыі” для стварэння “адзінай арміі новага мастацтва новага свету”: “Мы — супрэматыя новага, мы маладыя і чыстыя”. “Адзіная аўдыторыя” аб’яднала жывапіс, архітэктур, скульптуру ў “аўдыторыю збудаванняў”. “Чарціце на далонях — разбурэнне старога свету формаў і стварэнне новага”. Праз кубізм і футурызм, якія разбуралі стары свет рэчаў, “унавісты” скіраваліся да супрэматычнага ўтылітарнага і дынамічнага духоўнага свету рэчаў.

Праграма ж “адзінай аўдыторыі жывапісу” ўяўляла з сябе пашыраную й дапоўненую маскоўскую праграму Казіміра Малевіча. Яе асноўныя палажэнні зацвярджалі кірунак майстэрні — кубізм, футурызм, супрэма-

тызм, да таго ж яны сістэматызавалі “канструкцыі збудаванняў жывапісу, раўнавагу збудаванняў формаў у жывапісе”.

У першай групе супрэматысты разглядалі жывапісную і скульптурную формы ды знаёміліся з сістэмай збудаванняў на палатне і ў прасторы. Другая група займалася кубізмам, яго тэорыяй, сістэмай пабудовы формаў, кубістычнымі элементамі. У трэцім адзеле вывучалі футурызм і рух рэчаў. Чацвёрты адзел быў засяроджаны на супрэматычным руху каларовай энергіі, на аб’ёмным супрэматызме і на філасофіі супрэматызму. У гэтай жа групе асобным кірункам было вызначэнне адзінства калектыву й асобы, а калектыў разглядаўся як галоўны інструмент адзінства, якое павінна было быць дасягнута.

Мастакі “УНОВИСа” імкнуліся пераадолець замкнёнасць асобных майстэрняў шляхам аб’яднання метадык выкладання пад лозунгам вывучэння сучаснага мастацтва, яго развіцця ў пльні агульных рэвалюцыйных змен у палітыцы, эканоміцы, у соцюме — светапоглядзе. Пад экспансіяй “УНОВИСа” разумелася заваёва шырокай мастацкай прасторы. Галоўная ідэя: падпарадкаваць утылітарнае асяроддзе і пераўтварыць яго, прычым, у першую чаргу з дапамогай супрэматызму. Такая пазіцыя адразу была вызначана пры стварэнні суполкі, а потым надрукавана ў першай улётцы творчага камітэта (тваркама).

У лістападзе 1920-га была выпушчана ўлётка Віцебскага Тваркама № 1. Чакалася, што такія ўлёткі, дзе члены “УНОВИСа” будуць “выказваць сваю свядомасць”, стануць рэгулярнымі. Абвешчаўся галоўны дэвіз “УНОВИСа”: “разбурэнне старога свету мастацтва ды будзе вырочанае на вашых далонях”. І заклік: “Насіце Чорны квадрат як знак сусветнай эканоміі. Чарціце ў вашых майстэрнях Чырвоны квадрат як знак сусветнай рэвалюцыі мастацтваў. Ачышчайце плошчы сусветнай прасторы ад хаатычнасці, якая ў ёй пануе”. Стварэнне супрэматычнай айкумены параўноўвалася з перамогай сусветнай рэвалюцыі.

Калектыўная творчасць вызначалася ўнутранымі ўмовамі — аднолькавымі ўяўленнямі пра мастацкія каноны, пра задзенасць параметраў твора, пра сумеснае “надіндывідуальнае будаўніцтва аформленага наваколля”. Індывідуальнай магла быць толькі дэталізацыя часткі ў агульным праекце. Агульны ж праект быў поўнамаштабным і ахопліваў цалкам усё сацыяльнае асяроддзе, пранікаючы ва ўсе сферы дзейнасці. Мастацкая абранасць, элітарнасць, магутны інтэлектуальны патэнцыял, які ўтрымліваўся ў ядры “УНОВИСа” — усё гэта суадносілася з філасофіяй піфагарэйскага братэрства.

Таццяна Катковіч, доктар мастацтвазнаўства, прафесар Віцебскага дзяржуніверсітэта імя П. М. Машэрава

ЮБІЛЕЙ

Пад гітару, ля начных вогнішчаў

Своеасаблівай ахоўнай граматай для мяне стала званне лаўрэата Грушынскага фестывалю

Барыс Вайханскі, 1978 г.

Мае першыя песенныя фэсты прыйшліся на пачатак 70-х. Усё пачыналася са студэнцкіх турзлётаў, у праграме якіх у абавязковым парадку былі конкурсы песні пад гітару. Я ў той час вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай інстытуце народнай гаспадаркі. Уваходзіў у склад зборнай інстытута па спартыўным арыентаванні. Але, шчыра кажучы, бралі мяне на спаборніцтвы ў асноўным з-за маіх песень, дзякуючы якім я не раз прыносіў роднай ВДУ лаўрэатскія званні.

Пасля заканчэння інстытута я прыйшоў у 1975-м у Мінскі клуб аўтарскай песні “Крыніца”. І ў хуткім часе былі выезды ў складзе клуба на ўсесаюзныя песенныя фэсты. Вясной 76-га я ўжо спяваў у Кіеве, затым у Маскве, Адэсе і, нарэшце, на пачатку ліпеня паляцеў на знакаміты “Грушынскі”... Варта нагадаць: фестываль імя Валерыя Грушына 1976 года ўрэзаўся ў маю памяць не толькі нечаканым для мяне лаўрэатствам, але найперш той неверагоднай сяброўскай атмасферай, якая панавала на свя-

це песні. Там усе былі роўныя: і ўдзельнікі конкурсу, і члены журы — вядомыя і любімыя барды. Усе жылі ў палатках. І галасы мэтраў гучалі не толькі з галоўнай сцэны “Гітара”, якая ляжыць на хвалях, але й ля меншых прыпалатачных вогнішчаў па ўсім фэст-лагеры. Можна было ісці па начной паляне з тысячамі намётаў, выбіраючы кірунак на знаёмыя і ці новыя галасы. Нездзе ля вогнішча спяваў Юрый Візбар, там — Тац-

цяна і Сяргей Нікіціны, а там гучаў голас Вадзіка Ягорава... Кожны выбіраў “свой” голас па душы...

Песні ў тых гады разляталіся па ўсім Савецкім Саюзе імгненна і без усялякага інтэрнэту. Варта было толькі ўзяць гітару, прысеўшы каля фестывальнага вогнішча, і праспяваць песню, як вакол цябе тут жа збіраліся людзі з магнітафонамі ды з вудзільнямі, на якіх былі прыкручаны мікрафоны. Ты спяваў, цябе запісвалі, час ад часу прасілі назваць сваё імя і горад, з якога ты прыехаў. І літаральна праз пару тыдняў табе прыходзіў ліст, скажам, з Сібіры, або чуўся тэлефонны званок з Уладзівастока. І незнаёмыя людзі запрашалі цябе ўжо на свае фэсты або канцэрты, прызнаючыся ў любові да тваіх песень, пачутых з магнітафонаў сяброў, якія прыехалі з Грушынскага ці нейкага іншага фэсту.

Помніцца, у тых гады Куйбышаўскі фестываль быў галоўным сувязным звяном з аматарамі песеннага жанру велізарнай

Старшыня журы Грушынскага фестывалю 1978 года Юрый Візбар на галоўнай сцэне — “Гітары” уручае Гран-пры Барысу Вайханскаму

краіны з назвай СССР. Колькі сапраўдных сяброў ён падарыў мне тады! Дзякуючы “Грушы” маё песеннае жыццё напоўнілася асаблівым сэнсам. І хто ведае, ці пайшоў б я ў канцы 80-х на прафесійную сцэну, калі б не

Ад рэдакцыі. Пра тое, што беларусы даўно (таксама й сёлета!) удзельнічаюць у Грушынскім фестывалі, расказаў на старонках газеты наш няштатны аўтар Мікалай Бойка (“Грушынскі. З беларускім акцэнтам”. — ГР, 19.08.2019). Гэты ж аўтар, сам улюбёны ў бардаўскую песню, папрасіў вядомага выканаўцу Барыса Вайханскага ўзгадаць пра гады песеннай маладосці. Барыс Сямёнавіч яму не адмовіў. А падрыхтаваны тэкст Мікалай даслаў нам. Заадно паведоміў: гэтай восенню спаўняецца 40 гадоў, як створаны былі сям’я і дуэт Вайханскіх. З тае нагоды, дарэчы, 12 верасня ў мінскай Канцэртнай зале “Верхні горад” прайшоў святочны канцэрт, на якім спявалі Галіна, Барыс і Каця Вайханскія.

Цікава, што традыцыі бардаўскай песні шануюць як беларусы расійскай Самары, так і латышкага Даўгаўпілса. У прыватнасці, 6 верасня ў канцэртнай зале Даўгаўпілскага Арт-цэнтра імя Марка Роткі з аншлагам прайшоў I Міжнародны фестываль беларускай аўтарскай песні, у якім паўдзельнічалі аўтары і выканаўцы з Латвіі, Беларусі ды Літвы. Тэкст пра падзею даслала нам Жанна Раманоўская, мяркуем яго падаць у бліжэйшы час.

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

На фестывалі дранікі гатавалі

Крэатыўна паўдзельнічалі ў Ліепайскім фестывалі культур нацыянальных меншасцяў Латвіі тамтэйшыя беларусы з суполкі “Мара”

Фестываль культур нацыянальных меншасцяў Ліепай прайшоў у нашым горадзе ўпершыню сёлета, 11 жніўня, у нядзелю. 12 падворкаў зладзілі нацыянальна-культурныя суполкі Ліепай — кожны свой. Пазнаёмлілі ліепайчан і гасцей горада з беларускай, літоўскай, польскай, рускай, нямецкай, яўрэйскай, украінскай ды іншымі культурамі. Беларускаю прадстаўляла, вядома ж, ліепайская суполка “Мара” — ёй цяпер кіруе Віктар Янцэвіч.

Ансамблі, што дзейнічаюць пры суполках, выконвалі песні на родных мовах. Спяваў і гурт “Паўлінка” (ім кіруе Жанна Буйніцкая) з суполкі “Мара”. Гучалі беларускія песні “Вёсачка”, “Зязюля”, “А ў лесе”, “Ой, я жыта ды не сеяла”, “Беларуская душа”, “Пажаданне” ды іншыя. А напрыканцы імпрэзы ўсе разам спявалі гімн Ліепай “Горад, у якім нараджаецца вецер” на васьмі мовах. Даведацца пра культуру розных народаў можна было не толькі з кніг, песень, але ж і паспрабаваўшы традыцыйныя стравы. Цікава было аглядаць

Алена Чайкоўская, адна з удзельніц ансамбля “Паўлінка”, смажыць дранікі ў “Беларускай хаце” прама на фэсце

і прадметы нацыянальнага побыту, прадстаўлены на падворках.

Гаспадыні ж беларускай суполкі “Мара” гасцей сваіх частавалі ў стылізаванай “Беларускай хаце” беларускімі дранікамі, ды са смятанай. Былі прадстаўлены таксама кнігі, фотаальбомы з ілюстрацыямі, рознымі весткамі пра Беларусь, лялькі-абярэгі, карціны, ручнікі, вырабы з лёну. Дарэчы, актрыса Ліепайскага тэатра Занда Штрауса, якая вяла імпрэзу, казала пра актыўную дзейнасць беларускай суполкі “Мара” ў культурным жыцці Ліепай. А таксама пра гасціннасць беларусаў. Многія адзначалі як найцікавую фішку фестывалю тое, што вельмі смачныя “беларускія стравы з бульбы” (а мы ж ведаем, што гаворка — пра знакамтыя дранікі!) беларускі гатавалі прама на месцы. І дэвіз суполкі “Любі Латвію — памятай Беларусь!” арганізатары фестывалю назвалі адным з найпрыгожых, гарманічных і змястоўных.

Анжэла Фаміна. г. Ліепая

СВЯТЛО ЗДАЛЁК

Яго імя вяртаецца на Бацькаўшчыну

Памяці беларуска-латвійскага мастака Валерыя Дзевіскібы прысвечана выстава, што адкрылася 24 верасня ў Мінску, у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў

“Абуджаны анёл Валерыя Дзевіскібы” — так называецца выстава, якая дэманструецца ў Мінску, у будынку НЦСМ, што па вуліцы Някрасава, 3.

Гэты доўгачаканы праект мае на мэце распавесці пра творчую спадчыну Валерыя Дзевіскібы, — чытаем на сайце цэнтру ў нэце. — Упершыню творы беларуска-латвійскага мастака з розных калекцый экспануюцца як адна выстава. І нарэшце ягонае імя вернецца на Радзіму ды важна прагучыць для беларускага наведніка”.

Рыгор Гарэшка

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vziasda.by

Падпісання на газету “Голас Радзімы” можна ў паштовых аддзяленнях Беларусі

© “Голас Радзімы”, 2019

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом «Звязда»”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск, вул.
Б. Хмяльніцкага, 10-а. Пакой 907.
E-mail: glas_radziimy@tut.by
Тэлефон: +375-17-287-15-26

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом «Звязда»”
Дырэктар – галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 26.09.2019 г.
Наклад 365.
Заказ –
Выходзіць 2 разы на месяц

Месяца друкавання:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
“БудМедыаПраект”. ЛП №02330/71 ад 23.01.2014.
Вул. Веры Харужай, 13/61. 220123 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі ды аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, могуць не супадаць